

PRÁVNE PREDPISY SLOVENSKEJ REPUBLIKY A EURÓPSKEJ ÚNIE A ICH APLIKÁCIA V OBLASTI VZDELÁVANIA A VODCOVSTVA

Michaela ŠIMONOVÁ

LEGAL REGULATIONS OF THE SLOVAK REPUBLIC AND THE EUROPEAN UNION AND THEIR APPLICATION IN THE FIELD OF EDUCATION AND LEADERSHIP

Abstract: *We consider the sources of law to be a source of knowledge and the existence of law. Concepts such as management, command and leadership can be found both in national sources of law and in international sources of law. These represent a terrorist framework, the content of which is also an adjustment of the way of leadership and management, or an effort to ensure the improvement of skills and abilities on the part of commanders and leaders, which has an impact on the quality performance of subordinates and other members.*

Keywords: *Sources of law, management, commander, command, skills, competencies, leadership.*

ÚVOD

Pramene práva považujeme za zdroj poznania a existencie práva. Pojmy ako riadenie, vedenie, velenie či vodcovstvo nájdeme v odbornej literatúre, avšak ich variácie sú spomenuté taktiež v ďalších prameňoch právach, či už vnútroštátnych, alebo medzinárodných. Motiváciou autorky je spracovať stručný prehľad o typoch prameňov vnútroštátneho práva a práva Európskej únie a poukázať na niektoré predpisy týkajúce sa oblasti velenia a riadenia, ako aj vodcovstva a rozvíjania vedomostí a zručností. V intenciách uvedených prameňov je taktiež snaha o poukázanie nutnosti rozvíjania a zvyšovania kompetencií a spôsobilostí veliteľov. Hlavným cieľom práce je preto identifikovať pramene práva Slovenskej republiky a právne predpisy Európskej únie a na konkrétnych príkladoch poukázať na ich aplikáciu v oblasti zvolenej témy.

1 VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Pre chápanie pojmu vodcovstvo a jeho aplikácie v rámci právnych predpisov je potrebné vymedziť pojmy ako riadenie, velenie, vedenie. Treba si zároveň uvedomiť, že chápanie uvedených pojmov v prostredí vojenstva môže byť čiastočne odlišné.

Riadenie je mnohostrannou tvorivou činnosťou subjektu riadenia, ktorý stanovuje ciele, prostriedky a spôsoby správania riadených objektov aby bolo zabezpečené plnenie a dosahovanie stanovených cieľov a úloh (1).

V prostredí vojenstva je podľa doktríny AJP-01(D) Allied Joint Doctrine riadenie charakterizované ako proces, ktorým veliteľ za pomoci štábu organizuje, usmerňuje a koordinuje činnosti podriadených síl za účelom realizácie rozkazov a nariadení (2).

Riadenie vyjadruje právomoc, ktorú má veliteľ nad činnosťami podriadených jednotiek alebo organizácie, a zároveň zahŕňa zodpovednosť za vykonávanie rozkazov a nariadení. Riadenie umožňuje veliteľovi delegovať právomoci a zaujať optimálnu pozíciu na pozorovanie, hodnotenie a vedenie (1).

Riadenie je súčasťou **velenia**. Pod velením chápeme súhrn činností riadiaceho subjektu, ktoré sú nutné na zabezpečenie splnenia cieľov sústavy ozbrojených síl. Význam pojmov velenie a riadenie nie je totožný, ale sú úzko prepojené. Zahŕňajú postupy, ktoré veliteľ a jeho podriadení používajú na rozhodovanie, plánovanie a organizovanie (1).

Velenie a riadenie je spojené s plnením funkcií zo strany veliteľa. Na osobnosť veliteľa sú pritom kladené vysoké požiadavky, predovšetkým na jeho „*profesionalitu, ovládanie taktických a operačných princípov, dodržiavanie etických noriem, flexibilitu a kreativitu, predstavivosť a intuíciu, schopnosť získať a udržať iniciatívu a dosiahnuť konečný úspech, psychickú a fyzickú odolnosť, schopnosť znášať vysokú záťaž a rozhodovať sa v týchto podmienkach, schopnosť prijímať rozhodnutie aj v podmienkach vysokej neurčitosti a neistoty, schopnosť prekonávať neúspechy a plniť neočakávané úlohy a vedieť na ne správne reagovať*“ (1, s. 48).

Ďalším blízkym pojmom z pozície veliteľa je pojem **vedenie**, ktorý je používaný v súvislosti s usmerňovaním ľudí, pričom ide o pôsobenie na skutočnosti, ktoré majú ľudský a sociálny charakter. Vedenie ľudí súvisí s motiváciou, vodcovstvom a komunikáciou, pričom od lídra sa očakáva, že bude direktívny, rozhodný a jednoznačný. Vedenie ľudí patrí medzi najdôležitejšie funkcie veliteľa (1).

Pojem **vodcovstvo** chápeme ako „*súbor vzájomne vykonávaných aktivít realizovaných v súlade s prírodnými zákonmi a s rešpektom k zásade trvalej udržateľnosti za účelom tvorby predpokladov na formovanie perspektívnej budúcnosti*“ (1, s. 53). Vodcovstvo považujeme za dôležitú súčasť morálnej zložky bojového potenciálu. Pre rozvoj osobnostnej kvality veliteľov je potrebné prispôbovať sa zmenám v prístupe k vedeniu ľudí a využívať efektívne metódy (1).

Schopný veliteľ by mal vystupovať ako vodca, avšak keď je niekto veliteľ, automaticky to neznamená, že je vodcom. V prípade, ak tento predpoklad spĺňa a dokáže na požadovanej úrovni pracovať s ľuďmi, je to veľká výhoda a môže to byť jeden z pozitívnych vplyvov na pracovný výkon. Veliteľ by mal disponovať takými vlastnosťami a schopnosťami, ktoré mu umožnia jednotku viesť a nie riadiť. V takom prípade, budú podriadení takého veliteľa prirodzene rešpektovať a nasledovať ho (1).

Úprava a definícia vyššie uvedených pojmov môže byť okrem odbornej literatúry uvádzaná taktiež v rámci právnych predpisoch Slovenskej republiky alebo Európskej únie. Ich vymedzenie je pritom závislé najmä od potreby rozsahu úpravy a aplikácie na konkrétne subjekty, činnosti alebo procesy. Od toho závisí aj spôsob úpravy a určenie právnej normy, v ktorej je pojem alebo na neho nadväzujúca činnosť upravená.

2 PRAMENE PRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY A ICH ROZDELENIE

Pojmy zadefinované v predchádzajúcej časti, môžu byť upravené v rôznych prameňoch práva Slovenskej republiky a to v závislosti od rozsahu ich úpravy a účinnosti na konkrétne subjekty. Čo sú to pramene práva Slovenskej republiky?

Pojem prameň práva môžeme chápať vo viacerých významoch. Pramene práva v materiálnom zmysle, t. j. materiálne pramene práva, pramene práva v gnozeologickom zmysle, t. j. pramene poznania práva a pramene práva vo formálnom zmysle, t. j. formálne pramene práva (3). Pod **materiálnymi prameňmi práva** rozumieme prírodné, geografické, demografické, sociálne, ekonomické, mravné a politické, technologické, ekologické, medzinárodnopolitické a iné podmienky života určitej spoločnosti, ktoré ovplyvňujú tvorbu práva a z ktorých tvorba práva vychádza. Pojem prameň práva sa však častejšie uvádza vo význame formy práva.

Prameň práva vo formálnom význame, t. j. forma práva, má širší a užší význam. V širšom význame ide o procedúry a postupy prijímania a vzniku prameňov práva a výsledok, ktorý vznikol v súlade s ustanovenou procedúrou. V užšom zmysle sa chápe len všeobecne záväzný výsledok legislatívnej činnosti orgánu tvorby práva (4).

Na základe spôsobu vzniku a záväznosti rozlišujeme druhy prameňov práva: normatívne právne akty, normatívne zmluvy, precedensy, právne obyčaje, medzinárodné zmluvy (ak boli zapracované do právneho poriadku Slovenskej republiky) a iné pramene (formy) práva (3).

Základným prvkom právneho systému je **právna norma**. Právne normy sú v rámci systému usporiadané podľa právnej sily vertikálne (hierarchicky) a horizontálne (4).

Podľa stupňa právnej sily je možné právne predpisy hierarchicky usporiadať ako primárne právne predpisy – ústavné zákony a zákony, a sekundárne právne predpisy – nariadenia vlády, právne predpisy ústredných orgánov štátnej správy, právne predpisy orgánov územnej samosprávy a právne predpisy výnimočne vydávané inými než štátnymi orgánmi (3).

Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je cieľom tvorby právnych predpisov pripraviť taký právny predpis, ktorý sa stane **funkčnou súčasťou vyváženého, prehľadného a stabilného právneho poriadku** Slovenskej republiky zlučiteľného s právom Európskej únie a medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky. Právne predpisy (právne predpisy, iné právne akty a akty medzinárodného práva ako medzinárodná zmluva, rozhodnutie medzinárodného orgánu a rozhodnutie medzinárodnej organizácie) sa uverejnením vyhlasujú v Zbierke zákonov (5).

Právne predpisy Slovenskej republiky sú vytvárané s prihliadnutím na legislatívny zámer a potrebu úpravy príslušnej oblasti. Pojmy ako riadenie a vedenie sú v právnych normách spomínané najmä za účelom úpravy kompetencií zo strany príslušných subjektov.

V oblasti vojenstva sú pojmy ako riadenie a velenie upravené v rámci všeobecne záväzného právneho predpisu, najmä v zákone č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 321/2002 Z. z.“). Podľa § 6 ods. 1 zákona č. 321/2002 Z. z. je **„riadenie ozbrojených síl proces, v ktorom vláda a ministerstvo obrany v rozsahu svojej pôsobnosti rozhodujú o použití ozbrojených síl, usmerňujú činnosť ozbrojených síl, určujú celkové početné stavy vojakov a zamestnancov, rozmiestnenie ozbrojených síl a vo vymedzenom rozsahu vykonávajú kontrolu ich činnosti“**. Podľa § 7 ods. 1 zákona č. 321/2002 Z. z. **„velenie ozbrojeným silám je proces, v ktorom veliteľ vydáva v rozsahu svojej pôsobnosti vojenské rozkazy na zabezpečenie plnenia úloh ozbrojených síl“** (6).

Úpravu konkrétnych pôsobností jednotlivých veliteľov upravuje najmä zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ako aj interné predpisy. Tieto nastavujú kompetencie pre veliteľov, prípadne iné subjekty, procesy a činnosti tak, aby bolo zabezpečené napĺňanie úloh a cieľov ozbrojených síl. Úprava plnenia úloh, spôsobilostí a činností ozbrojených síl nájdeme samozrejme aj v strategických dokumentoch Ministerstva obrany Slovenskej republiky.

3 PRÁVNE PREDPISY EURÓPSKEJ ÚNIE A POHĽAD NA VODCOVSTVO A ZÍSKAVANIE VEDMOSTÍ A ZRUČNOSTÍ

Pojmy riadenie, vedenie a vodcovstvo môžu byť uvádzané taktiež v rámci právnych predpisov Európskej únie.

Európska únia a jej fungovanie sa opiera o princípy právneho štátu, preto každé opatrenie Európskej únie musí mať oporu v zmluvách schválených jej členmi. Právne predpisy Európskej únie napomáhajú plneniu cieľov uvedených v zmluvách Európskej únie a politik Európskej únie.

Právne predpisy Európskej únie delíme na primárne a sekundárne. Primárne právo predstavujú zmluvy, ktoré sú východiskovým bodom pre právne predpisy Európskej únie. Právne akty vychádzajúce zo zásad a cieľov zmlúv, sa označuje ako sekundárne právo (nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská) (7).

- **Zmluvy** Európskej únie vymedzujú ciele Európskej únie, pravidlá pre inštitúcie Európskej únie a upravujú vzťahy medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi.
- **Nariadenia** Európskej únie sú právne akty, ktoré sa bez potreby transponovania do vnútroštátnych právnych predpisov automaticky uplatňujú vo všetkých členských štátoch Európskej únie.
- **Smernice** Európskej únie zaväzujú členské štáty Európskej únie k dosiahnutiu pokroku, avšak spôsob určujú jednotlivé členské štáty prijímaním opatrení a začlenením ich (transponovaním) do svojho práva.
- **Rozhodnutia** Európskej únie sú záväzné pre tých, ktorým sú určené.
- **Odporúčania** Európskej únie vyjadrujú postoj k určitej otázke a navrhujú opatrenia bez právnej záväznosti.
- **Stanoviská** Európskej únie umožňujú inštitúciám Európskej únie urobiť vyhlásenia bez ukladania právnych povinností.
- **Delegované akty** Európskej únie sú právne záväzné a umožňujú doplniť alebo meniť menej závažné prvky legislatívnych aktov Európskej únie.
- **Vykonávacie akty** Európskej únie sú právne záväzné a umožňujú stanoviť podmienky na zabezpečenie jednotného uplatňovania právnych predpisov Európskej únie (7).

Jednotlivé druhy právnych predpisov Európskej únie sú vydávané s prihliadnutím na potrebu reakcie na konkrétnu problematiku a oblasť vzťahov v členských štátoch.

Jedným z právnych aktov zaoberajúcim sa získavaním zručností a vodcovstvom vo všeobecnosti je **Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Udržateľné financovanie celoživotného vzdelávania a rozvoja zručností v kontexte nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily 2020/C 232/02.**

Ako bolo vyššie uvedené, stanovisko Európskej únie umožňuje inštitúciám Európskej únie urobiť vyhlásenia bez ukladania právnych povinností. Je preto na jednotlivých členských štátoch ako k uvedenému právnemu aktu pristúpiť.

Stanovisko č. 2020/C 232/02 kladie dôraz jednak na udržateľné financovanie celoživotného vzdelávania, ako aj rozvoj zručností. Celoživotné vzdelávanie zahŕňa vzdelávanie a starostlivosť od ranného detstva až po obdobie po odchode do dôchodku vrátane učenia sa s cieľom zlepšiť vedomosti, zručnosti a kompetencie z osobného, občianskeho, spoločenského alebo profesijného hľadiska. Dosah celosvetových trendov (hospodárske, technologické, environmentálne, spoločenské a priemyselné zmeny) v súlade s digitálnou revolúciou, je obrovský a v jeho dôsledku sa rýchlo menia aj profily zručností potrebných k vykonávaniu mnohých povolání.

Napriek tomu, že zamestnávateľia zdôrazňujú význam vedy, technológie, inžinierstva a matematiky a odborného vzdelávania, v súčasnosti dochádza aj k posunu smerom k mäkkým (prierezovým) zručnostiam, ktoré ľuďom umožňujú prispôbiť sa pracovnému prostrediu a vzniknutým životným situáciám.

V tejto súvislosti Svetové ekonomické fórum zverejnilo v roku 2015 správu, ktorá sa venovala nedostatku zručností v 21. storočí a spôsobom, ako ho riešiť prostredníctvom technológií. V zmysle predmetnej správy sú okrem tradične uvádzaných základných druhov gramotnosti potrebné ďalšie kompetencie ako kritické myslenie a spolupráca, ako aj charakterové vlastnosti ako zvedavosť, iniciatívnosť a vodcovstvo.

Z uvedených dôvodov Európsky hospodársky a sociálny výbor navrhuje členským štátom Európskej únie podniknúť kroky v snahe zabezpečiť všetkým občanom v Európe právo na kvalitné a inkluzívne celoživotné vzdelávanie za účelom možnosti dosahovania ich cieľov a skvalitňovania spomínaných kompetencií a vlastností a zručností (8).

Pri zmienke o zvyšovaní a dopĺňaní zručností je potrebné spomenúť taktiež **Uznesenie Európskeho parlamentu zo 14. septembra 2017 o novom programe zručností pre Európu (2017/2002 (INI)) č. 2018/C 337/20**. Predmetné uznesenie poukazuje na skutočnosť, že zručnosti a vedomosti majú strategický význam pre zamestnateľnosť, rast, inovácie a sociálnu súdržnosť. Zároveň uvádza, že keďže zručnosti a kompetencie idú ruka v ruku, v novom programe v oblasti zručností by sa mala väčšmi posilniť spojitosť medzi nimi. V tejto súvislosti je potrebné zamerať pozornosť nie len na zamestnateľnosť, zručnosti, čítanie, písanie a počítanie, digitálnu a mediálnu gramotnosť, ale aj na zručnosti, ktoré sú relevantné pre spoločnosť v širšom zmysle, ako sú prevoditeľné, prierezové a tzv. mäkké zručnosti ako vodcovstvo, sociálne a medzikultúrne zručnosti, manažment, podnikateľské a finančné vzdelávanie, dobrovoľníctvo, znalosť cudzích jazykov a vyjednávanie (9).

V súvislosti so získavaním a upevňovaním zručností je možné spomenúť taktiež uznesenie Rady z 15. novembra 2007 o nových zručnostiach pre nové pracovné miesta, či závery Rady z 20. mája 2014 o zabezpečení kvality na podporu vzdelávania a odbornej prípravy.

ZÁVER

Pramene práva Slovenskej republiky predstavujú teoretický rámec na definovanie pojmov, úpravu činností a procesov v oblastiach, v ktorých je takáto úprava potrebná. Pojmy ako vedenie, riadenie, môžeme nájsť v rámci vnútroštátneho práva ako zdroj definícií a určenia kompetencií. V prípade práva Európskej únie, kde majú predpisy nie len záväzný, ale aj odporúčací charakter, nájdeme uvedené pojmy v rôznych formách najmä z hľadiska poukázania na potrebu rozvíjania zručností a spôsobilostí a celkového vzdelávania. Premennivosť podmienok vedie k zvýšenej potrebe pripravenosti na zmeny nie len v civilnom prostredí, ale aj v prostredí vojenstva. Neustále meniace sa bezpečnostné prostredie vyžaduje prácu na skvalitňovaní riadenia obrany štátu, avšak aj spôsobilostí veliteľov, resp. orgánov velenia a riadenia, aby dosahovali vysokú úroveň velenia a riadenia a pripravenosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. BELAN, Ľubomír, PETRUFOVÁ, Mária, VARECHA, Jaroslav. 2018. *Manažment vo vojenstve*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2018. 220 s. ISBN 978-80-8040-565-6.
2. AJP-01(D). Allied Joint Doctrine. 2010.
3. EUROPEAN JUSTICE [online]. [cit. 2023-05-09]. Dostupné na internete: <https://e-justice.europa.eu/6/SK/national_legislation?SLOVAKIA&member=1>.
4. PRUSÁK, Jozef. 2001. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK v Bratislave, 2001. 331 s. ISBN 80-7160-146-2.
5. Zákon č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
6. Zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.
7. EURÓPSKA KOMISIA [online]. [cit. 2023-05-09]. Dostupné na internete: <https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_en>.

Medzinárodná vedecká konferencia
„Nové trendy profesijnej prípravy v Ozbrojených silách“
18. mája 2023, Liptovský Mikuláš

8. Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Udržateľné financovanie celoživotného vzdelávania a rozvoja zručností v kontexte nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily (2020/C 232/02)
9. Uznesenie Európskeho parlamentu zo 14. septembra 2017 o novom programe zručností pre Európu (2017/2002 (INI)) č. 2018/C 337/20

npor. JUDr. Michaela ŠIMONOVÁ
Externá doktorandka Katedry bezpečnosti a obrany
Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika Liptovský Mikuláš
Demänová 393
031 01 Liptovský Mikuláš
E-mail: michaela.simonova1@gmail.com